

de vorm van een lichaamsstraf of van een kastijding met woorden voltrokken kan worden, afdoende is. In dit geval betekent het iemand duchtig doorhalen, hem de mantel uitvegen, hem ferm op zijn plaats zetten, inzonderheid om hem zijn minderheid te doen gevoelen.

Iemand straffen met een boete.

De knaap liet zich geduldig afstraffen. Gisteren avond, toen hij weer zo het hoogste woord voerde, heb ik hem eens duchtig afgestraft.

783. STRAFFEN, KASTIJDEN, TUCHTIGEN.

Iemand doen boeten voor bedreven kwaad.

Straffen zegt dit in het algemeen, zonder bijgedachte.

Kastijden, evenals *tuchtigen*, drukt de bijgedachte uit, dat de straf ten doel heeft de overtreder te verbeteren; bij *kastijden* wordt dit niet onbereikbaar geacht.

Tuchtigen stelt die verbetering zo goed als onmogelijk voor; het doet ook vooral aan lichamelijke straf denken.

Ik straf u met vier dagen kamerarrest. Zo luidden de voorgescreven tuchtwetten, en de moeder was niet zacht in het straffen. Het kwaad straft zichzelf.

God kastijdt de bozen. De vader kastijde de ongehoorzame knaap. Daar zit Betteken met hare pop op de schoot; zij trekt haar een nieuw kleed aan en kastijdt ze met harde woorden.

God tuchtigt die hij liefheeft. Karel V deed een tocht naar Algiers om de zeerovers te tuchtigen.

784. STRIJD, OORLOG, KRIJG.

Strijd is de botsing tussen twee partijen, tussen twee vijandige machten.

Oorlog is een strijd tussen twee of meer volkeren, vorsten of staten, om met geweld van wapenen een geschil uit te maken.

Krijg heeft dezelfde betekenis, maar het woord is thans nage-noeg alleen in deftige stijl gebruikelijk.

In persoon deelnemende aan de strijd en zelf zijn ruitjerij aanvoerende. De koning keerde naar de hofstad terug met de volkomen overtuiging, dat het leger in de aanstaande strijd voor het recht en de eer van het Vaderland, geen andere aanvoerder verlangde.

De tachtigjarige oorlog. De Frans-Duitse oorlog. Het onvermijdelijke en rechtmatige van de oorlog is door een menigte grote volkenrechtkundigen erkend.

De openbare krijg met Spanje is beslist. Vele generaals en de meeste officieren hadden nooit een regelmatige krijg gevoerd.

785. STUG, STUURS, NORS, BARS.

Onaangenaam en onvriendelijk in de omgang.

Stug is hij, die niet meegaand, niet tegemoetkomend, niet gemakkelijk in de omgang is; hij spreekt meestal weinig en kortaf.

Stuurs is hij, die onvriendelijk of lastig van humeur is; het geldt hier echter een eigenschap die blijvend of althans van enigszins lange duur is, daar zij voortkomt uit eigenaardigheden van het karakter.

Nors duidt bovendien op ruwheid in de omgang, ontevredenheid of een vijandige stemming.

Bars wijst op een strakheid en koelheid van gelaat, een hardheid van stem, die afstoot of vrees aanjaagt; dit hoeft echter geen uiting

te zijn van een onaangenaam karakter en welwillendheid is hierbij niet noodzakelijk uitgesloten.

Zij verloor zelf hare innemendheid, zij wekte zelfs bij hare kennissen geen medelijden meer op, zij werd stug en afstuitend. Wanneer uw man vermoeid is door zijn arbeid en hij een uitspanning zoekt in uw gezelschap en gesprekken, betoon u dan niet gemelijk of nors of stug.

Juf, de stugge Friezin, ook vroeger niet een van de gemakkelijksten, werd al stuurser, bakkiger, humeuriger. De eerste week was die man zeer beleefd, de tweede werd hij stuurs en bars, de derde onbeschoft en brutaal.

De meeste patroons waren nors, uit de hoogte. Men kon niet zeggen dat maseurken een onverdraagzaam of nors zusterken was. Hij behandelt zijn bedienden altijd even nors.

Een bars gezicht zetten. Iemand bars de deur wijzen. Hoewel ik het hem zeer vriendelijk vroeg, gaf hij toch een bars antwoord.

786. STUREN, ZENDEN.

Sturen duidt vooral op het verwijderen.

Zenden wijst meer op een bepaald doel. In de spreektaal wordt het echter meestal door *sturen* vervangen.

Stuur de bediende weg. Een kind om een boodschap sturen.

Iemand een pak zenden. Iemand naar de andere wereld zenden.

787. SUIZEN, RUISEN.

Een zacht geluid maken.

Suizen duidt een zachter geluid aan dan ruisen; het betekent eigenlijk zacht ruisen.

Ruisen wordt ook gezegd van het geluid door het water voortgebracht, waarvoor *suizen* niet gebruikt wordt.

Het windje suist in de bladeren.

De wind ruiste door 't gebladerte. Deze beek ruist aangenaam. Het ruisen van een zijden kleed.

788. TAM, GETEMD, MAK.

Tam is een dier dat leeft in de omgeving van de mens, als huisdier, enz. gehouden wordt; in tegenstelling met de wilde soorten van dergelijke dieren.

Getemd wordt gezegd van een dier dat aanvankelijk in het wild heeft geleefd of althans tot een soort behoort die gewoonlijk in het wild voorkomt en nu gewend is aan de omgang met de mens en geleerd heeft zich aan 's mensen wil te onderwerpen.

Mak zegt men van een dier, dat aan de mens gehecht is en gedwee doet wat hij wil.

De tamme zwaan, met rode bek, is afkomstig uit oostelijk Europa. De grote menigte van tamme eenden, hoenders en duiven, die men alom in de steden en dorpen opvoedt.

Anderen hadden gelopen, gebukt, de handen in broekzakken, met een uitdrukking van misselijke berusting, met iets van een getemd dier in hun doen.

Mijn paard is mak als een schaap. Men drijft de koeien zachtjes naar de melkbocht : dikwijls drijft men de makste en oudste vooraan, waarop de overige volgen.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederduitsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

